

'קיר העמודים' בגן הלאומי - תל אשקלון

'קיר העמודים' בשולי תל אשקלון, על חוף הים, הוא שריד לביצור מן התקופה הצלבנית. שם זה דבק בו בשל עמודי הגרניט המשולבים בו. שימוש משני כזה בעמודים מתקופות קדומות נועד לחזק את המבנה מבחינה קונסטרוקטיבית, והוא מוכר ממכלולים צלבניים נוספים, כמו בקיסריה ובעכו העתיקה. מאפיין טכנולוגי נוסף ב'קיר העמודים' הוא הבנייה בשכבות המדמות נדבכי אבן, אך הן עשויות מאבנים מעובדות למחצה ומאבני גוויל. חומר המליטה ששימש בבנייה מכיל אפר בכמות בולטת לעין, השימוש בו נועד לספיחת הלחות ולשמירה על הגמישות של חומר המליטה בקיר.

'קיר העמודים' טופל בשנת 2008, ניזוק קשה בסופות חורף ב־2010, ושוקם שוב בשנת 2013.

בשל היותו סמוך לקו המים חשוף הקיר לגלי הים, לרוחות, לסערות חורף ולמלחים. אלו הובילו לתהליכי בליה והרס ולשחיקה קשה של חומרי הבנייה. ברבות השנים ועם התחזקות השחיקה התערערה יציבותם של העמודים שבלטו מפני הקיר, באופן שסיכן את העוברים ושבים בחוף.

זיפון' בולדרים

חשיפת היסוד המקורי בחזית הקיר

איטום ראש הקיר

בניית קיר דבש

בשנת 2008 הזמינה החברה הכלכלית לאשקלון את מינהל השימור ברשות העתיקות לבצע עבודות שימור והסרת סכנה במקום. המהנדס עופר כהן תכנן את פרטי הטיפול והמהנדס הימי דוד כץ ז"ל תכנן את הטיפול בקטע החוף שבחזית הקיר. את הביצוע בפועל ניהלו המשמרים צגאי אסמאין ואייל כחו בליווי מקצועי של כותב שורות אלו. צוות הגן הלאומי סייע באחסון הציוד ובאספקת מקורות חשמל ומים. לפרויקט השימור הייתה אז מטרה כפולה: לבצע תמיכה קונסטרוקטיבית לעמודים הבולטים וליצור שכבת הגנה בחזית הקיר. הפרויקט נמשך כחצי שנה והוא כלל ארבעה רכיבים עיקריים:

1. 'דיפון' קטע החוף בבולדרים (עטופים בבד גאוטכני) כדי למנוע את סחף החול מיסודות הקיר.
  2. חשיפת היסוד המקורי בחזית הקיר, כדי לבנות מחדש את הקיר על פי המתווה הקדום ועל יסוד בסיס קיים.
  3. בניית קיר דבש בחזית ותמיכה בעמודים הבולטים: בניית קיר דבש בעובי של כ- 0.5 מ' ובמרחק של עד 1 מ' מפני הקיר הקיים, תוך הקפדה על מופע של נדבכים כמו בבנייה המקורית; יציקת דבש בין הקיר החדש לקיר הקיים.
  4. ייצוב חלקו העליון של הקיר המקורי: הסרת צמחייה מראש הקיר, מילוי חומר מליטה במישקים, ייצוב חלקו העליון של הקיר ואיטום ראש הקיר. בהתערבות הודגש השימוש בחומרים זהים למקור, אבני כורכר ותערובות מליטה על בסיס סיד כמו אלו המקוריות, וכן הקפדה על טכנולוגיית הבנייה בשכבות כפי שקיים במקור.
- בסופות החורף של שנת 2010 ניזוקה שכבת ההגנה (קיר הדבש) שנבנתה בחזית 'קיר העמודים'. עוצמת הגלים שפגעו באופן ישיר בשכבת ההגנה גרמו להרס שהתבטא בהתפרקות של הבנייה בחלק הצפוני ובחדירת מים מתחת לקיר, שפערה בור במרכז הקיר וערערה את יציבותו. נוסף לכך, זוהו: התפוררות של חומרי המליטה כתוצאה מפעילות מלחים, התנתקות חלקית בין קיר המגן לקיר המקורי ושטיפה של חומרי המליטה שהושמו בין שרידי הקיר המקורי לבין שכבת ההגנה החדשה.
- בשנת 2013 ביצע צוות שימור ממינהל השימור, בראשות פואד אבו־טאעה עבודות לשיקום קיר הדבש וייצובו. עבודות השיקום כללו את הפעולות הבאות:
1. בנייה מחדש של קטעי קיר שהתפרקו.
  2. חידוש חומרי מליטה שהתפוררו עקב פגעי מזג האוויר ופעולת המלחים.
  3. השלמת חומרי מליטה בסדקים והזרקת חומרי מליטה לחללים בין קיר המגן לקיר המקורי.
- פעולת ההצלה בשנת 2013 התאפשרה הודות לתכנית "ציוני דרך" של אגף מורשת במשרד ראש הממשלה.

יזם | רשות הטבע והגנים, רשות העתיקות ותכנית "ציוני דרך" של אגף מורשת
 במשרד ראש הממשלה
 ליווי הנדסי | אינג' עופר כהן
 ליווי מקצועי | יורם סעד
 ביצוע | צוות בראשות משמר פואד אבו טאעה
